

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 8 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 8

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 8

ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№8 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-8>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)
Umarxanova Dildora Sharipxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Peshkova Xristina Vyacheslovovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ҲУҚУҚРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)
Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)
Mexmonov Kambariddin Miradxanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ҲУҚУҚРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)
Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Axadov Sobirjon Murodovich

JANGOVR SPORT MUHITIDA KRIMINAL SUBMADANIYATNING SHAKLLANISHI, SABABLARI HAMDA XAVF-XATARLARI.....5

2. Хуррамова Адолат Баходир кизи

“ХУҚУҚИЙ МАНФААТ” АТАМАСИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ЭВОЛЮЦИЯСИ: МАҲАЛЛИЙ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....12

3. Xojimuhamedova Dilbar Rixsiboyevna

ADLIYA XODIMINING KASBIY KOMPETENSIYALARIDA MUOMALA MADANIYATI....24

4. Shermatov Elyor

SUV KADASTR AXBOROTI VA UNI HUQUQIY REJIMI: TUSHUNCHASI, TURLARI VA TARTIBGA SOLISH MASALALARI.....31

5. Mamarasulov Doston Rustam o‘g‘li

NOMULKIY XUSUSIYATGA EGA IJRO HUJJATLARI: TUSHUNCHA VA TURLARI, MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI AMALGA OSHIRISHNING UMUMIY SHARTLARI.....38

6. Ҳамидов Нурмуҳаммад Ориф ўғли

СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ВА УНДАН ФОЙДАЛАНИБ ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАНЛИК УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИККА ОИД АЙРИМ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ.....45

7. Курбанов Маъруфжон Мамадаминвич

АТРОФ-МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА ТАБИАТДАН ФОЙДАЛАНИШ СОҲАСИДАГИ ЖИНОЯТЛАР УЧУН ЖАВОБГАРЛИК МУАММОЛАРИ.....54

8. Mirxamidov Mirmansur Mirshaxidovich

UYUSHGAN JINOYATCHILIKNING TUSHUNCHASI, MOHIYATI HAMDA KRIMINOLOGIK VA HUQUQIY JIHATLARI.....62

9. Primov Baxtiyor Olim o‘g‘li

AYRIM XORIJIY DAVLATLAR JINOYAT QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIVLARGA OID JINOIY QILMISHLAR UCHUN JAVOBGARLIKNING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI.....69

10. Тўхтаев Фирдавс Мустафокул ўғли

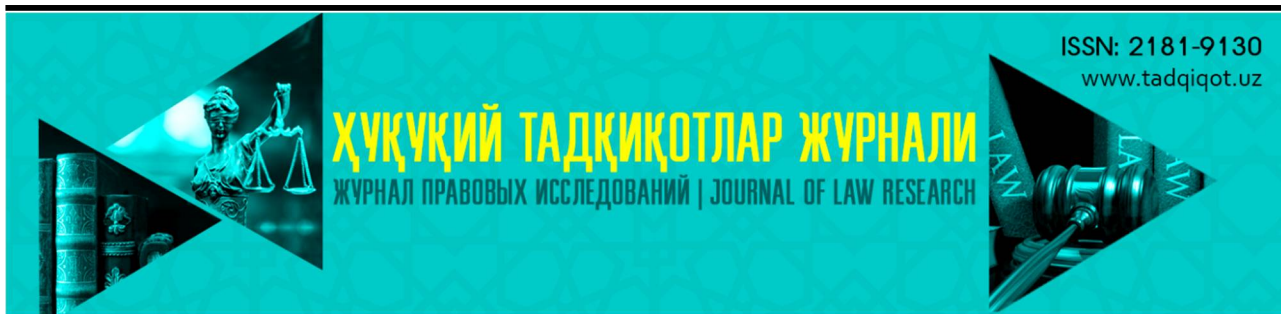
ЭКСТРЕМИЗМНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ИЖТИМОИЙ ХАВФИ.....81

11. Тўраев Эшон Амиджонович

ЁШЛАР ЎРТАСИДАГИ УЮШГАН ЖИНОИЙ ГУРУҲЛАР ФАОЛИЯТИНИ ФОШ ЭТИШНИНГ ХАЛҚАРО-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ТРАНСМИЛЛИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.....90

12. Муродов Бахтиёржон Баходирович, Омонов Зафаржон Рахмоналиевич

ИШНИ СУДГА ҚАДАР ЮРИТИШДА СУД НАЗОРАТИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ПРОЦЕССУАЛ ЧЕГАРАЛАРИ.....101

12.00.08-УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Ҳамидов Нурмуҳаммад Ориф ўғли
Тошкент давлат юридик университети
мустақил изланувчиси
E-mail: hamidov-2018@list.ru

СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ВА УНДАН ФОЙДАЛАНИБ ЖИНОЯТ СОДИР ЭТГАНЛИК УЧУН ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИККА ОИД АЙРИМ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ

For citation: Khamidov Nurmukhammad Orif ogli. SOME FOREIGN COUNTRIES' EXPERIENCE REGARDING CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES COMMITTED USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 8.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.23067423>

АННОТАЦИЯ

Мақолада сунъий интеллект технологияларидан фойдаланиб содир этиладиган жиноятлар учун жавобгарликнинг қиёсий-ҳуқуқий моделлари тадқиқ этилади. Германия, Франция, Буюк Британия, АҚШ, Хитой ва Қозғистон ёндашувлари Европа Иттифоқининг хавфга асосланган тартибга солиш модели билан солиштирилади. Сунъий интеллектнинг жиноят содир этиш воситаси сифатидаги роли, уни мустақил жиноят субъекти деб тан олиш ҳақидаги доктринал баҳс, автоном қарор оқибатида айб ва сабабий боғланишни белгилаш қийинчиликлари очиб берилди. Тадқиқотда соҳавий хавфсизлик мажбуриятларини бузиш жиноий жавобгарликни ўз-ўзидан келтириб чиқармаслиги асосланади. Технологик бетарафлик, инсоннинг шахсий айби ва қонун билан белгиланган назорат мажбуриятини бирлаштирувчи уч босқичли баҳолаш модели таклиф этилади. Ўзбекистон қонунчилиги ва суд амалиёти учун сунъий интеллектдан фойдаланишни квалификация қилиш, алгоритмларнинг техник текшируви ва эҳтиётсизлик учун жавобгарликни чегаралашга оид аниқ таклифлар ишлаб чиқилади.

Калит сўзлар: сунъий интеллект, жиноий жавобгарлик, жиноят субъекти, қиёсий ҳуқуқ, автоном алгоритм, айб, сабабий боғланиш, назорат мажбурияти, технологик бетарафлик, электрон шахс, хавфга асосланган тартибга солиш, квалификация.

Ҳамидов Нурмуҳаммад Ориф угли,
Самостоятельный соискатель Ташкентского
государственного юридического университета
E-mail: hamidov-2018@list.ru

ОПЫТ НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В ОБЛАСТИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЕННЫЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

АННОТАЦИЯ

В статье исследуются сравнительно-правовые модели ответственности за преступления, совершаемые с использованием технологий искусственного интеллекта. Подходы Германии, Франции, Великобритании, США, Китая и Казахстана сопоставляются с основанной на рисках моделью регулирования Европейского союза. Раскрывается роль искусственного интеллекта как средства совершения преступления, рассматривается доктринальная дискуссия о признании искусственного интеллекта самостоятельным субъектом преступления, а также выявляются сложности установления вины и причинной связи, возникающие вследствие автономного принятия решений. Обосновывается, что нарушение отраслевых требований безопасности само по себе не должно автоматически влечь уголовную ответственность. Предлагается трехэтапная модель оценки, объединяющая принципы технологической нейтральности, личной виновности и установленной законом обязанности по контролю. Разрабатываются конкретные предложения для законодательства и судебной практики Узбекистана в части квалификации использования искусственного интеллекта, технической экспертизы алгоритмов и разграничения ответственности за неосторожность.

Ключевые слова: искусственный интеллект, уголовная ответственность, субъект преступления, сравнительное право, автономный алгоритм, вина, причинная связь, обязанность по контролю, технологическая нейтральность, электронное лицо, регулирование на основе рисков, квалификация.

Khamidov Nurmukhammad Orif ogli,

Independent Researcher of Tashkent State University of Law

E-mail: hamidov-2018@list.ru

SOME FOREIGN COUNTRIES' EXPERIENCE REGARDING CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES COMMITTED USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ANNOTATION

The article examines comparative legal models of liability for crimes committed using artificial intelligence technologies. The approaches of Germany, France, the United Kingdom, the United States, China, and Kazakhstan are compared with the risk-based regulatory model of the European Union. The study explores the role of artificial intelligence as a means of committing a crime, the doctrinal debate over recognizing artificial intelligence as an independent subject of crime, and the difficulties in establishing guilt and causation arising from autonomous decision-making. The study substantiates that the violation of sector-specific safety obligations does not, in itself, automatically entail criminal liability. A three-stage assessment model combining technological neutrality, personal culpability, and legally established supervisory obligations is proposed. Specific proposals are developed for the legislation and judicial practice of Uzbekistan concerning the legal qualification of the use of artificial intelligence, technical examination of algorithms, and the delineation of liability for negligence.

Keywords: artificial intelligence, criminal liability, subject of crime, comparative law, autonomous algorithm, guilt, causation, supervisory obligation, technological neutrality, electronic personhood, risk-based regulation, legal qualification.

Рақамли технологиялар жиноятни содир этиш механизмини ўзгартирмоқда: сунъий интеллект ёрдамида шахс овозини таклид қилиш, ишончли кўринадиган сохта хабар яратиш, зарарли дастур ишини автоматлаштириш ёки жиноий мақсаддаги маълумотларни қайта ишлаш мумкин. Бироқ техник янгилик жиноят ҳуқуқининг анъанавий асослари – қонунийлик, айб учун жавобгарлик ва қилмишнинг муайян шахсга нисбат берилиши – бекор бўлганини англатмайди. Аксинча, замонавий ҳуқуқий муаммо технологиянинг ташқи самарадорлигини инсоннинг ички психик муносабати, назорат имконияти ва зарарли оқибат ўртасидаги сабабий боғланиш билан мувофиқлаштиришдан иборат. А. Отажонов ҳам сунъий интеллектнинг

жиноят содир этиш усули ва эҳтимолий субъекти сифатидаги ҳуқуқий мақоми ўзаро боғлиқ, аммо мустақил таҳлилни талаб этувчи йўналишлар сифатида кўрсатган [1].

Мазкур мақоланинг мақсади хорижий мамлакатлар тажрибасини оддий тавсифлаш эмас, балки улардаги жиноий жавобгарлик ва профилактик маъмурий тартибга солиш ўртасидаги чегарани аниқлашдир. Тадқиқотнинг асосий гипотезасига кўра, сунъий интеллект билан боғлиқ жиноий ҳодисаларни баҳолашда уч босқич ажратилиши керак: биринчидан, инсон технологиядан онгли жиноий восита сифатида фойдаланганми; иккинчидан, автоном тизимдан келиб чиқадиган муайян зарарнинг олдини олишга қаратилган юридик мажбурият ва амалий назорат имконияти мавжуд бўлганми; учинчидан, айнан шу мажбуриятнинг айбли бузилиши жиноят таркибида талаб қилинадиган оқибатга сабаб бўлганми. Қиёсий-ҳуқуқий ва формал-юридик таҳлил мазкур босқичларни бир-биридан ажратишга хизмат қилади.

Жиноят субъекти масаласига оид энг машҳур концептуал ёндашувлардан бири Г. Ҳаллеви асарларида баён этилган. У сунъий интеллект тизимига нисбатан жиноий жавобгарликни қўллашнинг назарий вариантларини, жумладан инсоннинг ҳаракати учун воситачи бўлиш, тизимнинг эҳтимолий ҳаракати ва мустақил жавобгарлик конструкцияларини муҳокама қилади [2]. У. Пагалло эса роботлар ҳуқуқи доирасида технологик агентлик, шартномавий муносабатлар ва зарар учун жавобгарликни фарқлаш зарурлигини кўрсатади [3]. Бу қарашларни бир хил хулоса деб баҳолаб бўлмайди: ҳуқуқий агентлик ҳақида назарий баҳс юритиш сунъий интеллектнинг амалда жиноят субъекти деб эътироф этилганини англатмайди. Жиноят ҳуқуқида жаза таҳдидининг инсонга хос ахлоқий мазмуни, айбни аниқлаш ва жазони ижро қилиш мумкинлиги билан боғлиқ муаммолар ҳал этилмай қолади.

А.П. Суходолов, А.В. Бичков ва А.М. Бичкова сунъий интеллект иштирокидаги жиноятларга оид жиноят-ҳуқуқий сиёсатни таҳлил қилиб, мустақил ҳаракат қилувчи алгоритмлар айбсиз зарар етказиш тўғрисидаги қоидаларни қайта баҳолашга ундашини илгари сурадилар [4]. М. Шерер ўз навбатида алгоритм автономлиги, натижаларни олдиндан кўра билиш, назорат ҳамда сабабий боғланишнинг мураккаблашувини тартибга солишнинг асосий муаммолари сифатида ажратади [5]. Биринчи ёндашув жиноят ҳуқуқи конструкциясининг чегарасига, иккинчиси эса хавфни бошқарувчи институтларнинг имкониятига кўпроқ эътибор қаратади. Улар ўртасидаги баҳсдан чиқадиган хулоса шундаки, техник автономлик мавжудлиги инсонни автоматик оқлайди ҳам, автоматик айбдор қилади ҳам деб бўлмайди.

Р. Эбботтнинг технологик бетарафлик (AI legal neutrality) ғоясига кўра, қонун бир хил функция бажараётган инсон ва технологияни фақат уларнинг табиати фарқ қилгани учун асоссиз турлича тартибга солмаслиги керак [6]. Бу фикрни жиноят ҳуқуқига бевосита кўчириш эҳтиёткорликни талаб қилади: зарарни қоплашда қўлланадиган фуқаролик-ҳуқуқий қатъий жавобгарлик (strict liability) билан айбга асосланган жиноий жавобгарлик ўртасида принципиал фарқ бор. Шу сабабли технологияга нисбатан бетарафлик жиноят таркибининг объектив белгиларини функционал баҳолашни қўллаб-қувватласа-да, инсоннинг айбини тахмин қилишга рухсат бермайди. Технологияни жиноят содир этиш қуроли сифатида квалификация қилиш масаласи ҳам ушбу фарқдан бошланиши керак.

М. Хильдебрандт «ақлли» технологиялар қарор қабул қилишнинг маълумотларга боғлиқ тартибини шакллантириши, бу эса ҳуқуқий ҳимояни олдиндан ҳисоблаш ва автоматлаштириш имкониятлари билан бир вақтда унинг анъанавий кафолатларига янги талаблар қўйишини тадқиқ этган [21]. Унинг ёндашуви жиноят ишларида алгоритм натижасига суянувчи суд ёки терговчи учун ҳам муҳим: қонунга хос очиқ баҳс, тарафлар тенглиги ва қарорнинг ҳуқуқий сабабларини ошкор қилиш вазифасини ёпиқ техник тизимга топшириб бўлмайди. Бу фикр алгоритм хавфи ҳақидаги умумий кўркув эмас, балки процессуал ҳуқуқнинг аниқ функцияларига алоқадор. Мазкур ёндашувдан келиб чиқиб, техник тизимнинг натижаси фақат текшириладиган далил манбаи сифатида ишлатилиши, айб тўғрисидаги қарор эса ҳуқуқий жиҳатдан масъул инсон томонидан қабул қилиниши керак, деган концептуал мезон шаклланади.

Л. Флориди ва Ж. Коулз ахлоқий сунъий интеллектни баҳолашда тушунтириб бериш имконияти (explicability) тамойилига эътибор қаратиб, уни тизимнинг қандай ишлаши тушунарли бўлиши ва унинг оқибатлари учун ким жавоб бериши аниқлиги билан боғлайдилар [22]. Бироқ ахлоқий ҳисобдорлик жиноят ҳуқуқидаги айбдорликнинг тўлиқ синоними эмас. Агар дастур ишлаб чикувчиси хавф ҳақида умумий ахлоқий масъулиятга эга бўлса-да, муайян жиноят оқибатининг олдини олиш бўйича юридик мажбуриятни бузмаган бўлса, бу масъулиятнинг ўзи жиноий жазо тайинлашга асос бўлмайди. Аксинча, ҳуқуқий мажбурият мавжуд бўлганда ҳам шахснинг айб шакли ва қилмиш билан зарарли оқибат ўртасидаги сабабий боғланиш исботланиши шарт. Шу сабабли тушунтириб бериш имконияти жиноий жавобгарликнинг ўрнини босувчи янги категория эмас, балки далилларни баҳолашни яхшиловчи зарур техник-ташкилий кафолат сифатида кўрилиши мумкин.

С. Вахтер, Б. Миттельштадт ва Л. Флориди автоматлаштирилган қарорлар бўйича тушунтириш олиш ҳуқуқининг Европа маълумотларни ҳимоя қилиш режимидаги ҳуқуқий асосларини танқидий таҳлил қиладилар [23]. Бу полемика жиноят ҳуқуқига эҳтиёткорлик билан татбиқ этилиши керак: ҳар қандай тизим учун мутлақ технологик «қора қути»ни очиш мажбурияти алоҳида қонун ва процессуал асосга таянишини талаб қилади. Шу билан бирга, алгоритмнинг барча ички параметрларини тўлиқ билиш ҳар доим ҳам жиноят таркибини исботлаш учун зарур эмас: баъзан ишга тушириш йўриқномаси, фойдаланувчи кўрсатмаси, журнал қайдлари ва олинган натижани қасддан тарқатиш факти етарли ҳуқуқий аҳамиятга эга бўлади. Демак, тушунтириш талабининг ҳажми жиноят ишида исботланиши керак бўлган ҳолатлар, мутаносиблик ва ҳимоя ҳуқуқи билан аниқланиши лозим.

Шу тариқа, Ҳаллевининг эҳтимолий электрон субъект ҳақидаги доктринаси, Пагаллонинг технологик агентликка оид таҳлили, Суходолов, Бичков ва Бичкованинг айбсиз зарар етказиш масаласидаги баҳси, Шерернинг хавфни бошқариш конструкцияси, Эбботтнинг технологик бетарафлик концепцияси ҳамда Ҳильдебрандт, Флориди, Коулз, Вахтер ва Миттельштадтнинг тушунтириш ва ҳисобдорликка оид қарашлари бир хил назария эмас. Улар тадқиқот объекти ва қўлланиш соҳаси бўйича фарқ қилади. Бирини иккинчисининг тасдиғи сифатида келтириш ўрнига, улар орасидаги юридик чегарани очиш лозим: автономлик – техник ҳолат; тушунтириш – далилнинг текширилувчанлик шarti; назорат мажбурияти – юридик норма; айб эса аниқ жиноят таркибининг мустақил субъектив белгисидир. Мақоланинг асосий концептуал натижаси айна шу тўрт категорияни бир-бири билан алмаштирмасликдир.

Европа Иттифоқининг 2024/1689-сон Регламенти сунъий интеллект тизимларига нисбатан хавфга асосланган тартибга солиш (risk-based regulation) моделини ўрнатди [7]. Унинг 5-моддасида муайян тақиқланган амалиётлар, 6-моддасида юқори хавфли тизимларни таснифлаш мезонлари назарда тутилган. 113-моддага мувофиқ, Регламентнинг умумий қўлланиш санаси 2026 йил 2 август бўлиб, айрим қисмлар 2025 йилда амалга кирган, 6-модданинг 1-қисмига оид муайян мажбуриятлар учун эса алоҳида муддат белгиланган. Қиёсий тадқиқотда ушбу муддатларни фарқлаш муҳим: норматив ҳужжат қабул қилинган сана билан муайян модданинг қўллана бошлаш санаси бир хил эмас.

Регламентда тақиқланган амалиёт мавжуд бўлиши унинг ҳар бир бузилиши жиноят ҳисобланишини англатмайди. Унда бозор назорати, провайдер мажбуриятлари, мувофиқлик ва маъмурий санкцияларга оид тизим устувор. Бироқ хавфни ҳужжатлаштириш, инсон назорати ва ишлаш жараёнини қайд этиш каби талаблар жиноят ишида эҳтиётсизлик ёки сабабий боғланишни аниқлашда фактик аҳамият касб этиши мумкин. Бунда соҳавий нормани бузиш – биринчи факт; жиноят таркиби ва айбнинг мустақил исботланиши – иккинчи, ҳуқуқий жиҳатдан алоҳида талаб. Айнан шу икки босқични аралаштириш сунъий интеллектга оид янги қоидаларни асоссиз криминаллаштириш хавфини туғдиради.

Германия Жиноят кодексининг 13-параграфи ҳаракатсизлик орқали жиноят содир этишни фақат натижанинг олдини олиш учун юридик мажбурият мавжуд ва ҳаракатсизлик тегишли ҳаракатга тенглаштирилган ҳолларда тан олади. 15-параграф эса эҳтиётсизлик учун жавобгарлик қонунда махсус назарда тутилмаган бўлса, фақат қасдли қилмиш жазоланишини

белгилайди [8]. Бундан сунъий интеллект тизимини яратган ёки ишлатган шахс ундан келган ҳар қандай зарар учун ўз-ўзидан жавоб бермайди, деган хулоса келиб чиқади. Тергов ёки суд унинг муайян хавф ҳақидаги хабардорлиги, олдини олиш мажбурияти, амалий имконияти ва жиноят таркибининг субъектив белгиларини алоҳида аниқлаши талаб этилади.

Франция Жиноят кодексининг 121-2-моддаси юридик шахслар, давлатдан ташқари, ўз органлари ёки вакиллари томонидан улар манфаатида содир этилган жиноятлар учун қонундаги шартларга мувофиқ жиноий жавобгар бўлиши мумкинлигини белгилайди [9]. Демак, ташкилотнинг сунъий интеллект дастуридан фойдаланиши унинг жиноий жавобгарлиги учун мустақил ва етарли асос эмас. Жиноят юридик шахснинг органи ёки вакили билан, шунингдек унинг манфаати билан боғлиқ бўлиши керак. Мазкур модель ишлаб чиқувчи корхона ёки алгоритм хизматини кўрсатувчи ташкилотни баҳолашда муҳим бўлса-да, уни Ўзбекистонга тўғридан-тўғри кўчириш юридик шахсларнинг жиноят субъекти сифатидаги миллий моделига оид мустақил қонунчилик муҳокамасини талаб қилади.

Буюк Британиянинг 2007 йилги Корпоратив эҳтиётсизлик натижасида одам ўлими тўғрисидаги қонуни (Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act) ташкилот фаолиятини бошқариш ёки ташкил этишдаги қўпол бузилиш тегишли эҳтиёткорлик мажбуриятини жиддий бузиб, ўлимга сабаб бўлган вазиятда қўлланиши мумкин [10]. Ушбу қонун сунъий интеллектга бағишланмаган ва ҳар қандай дастурий хатони жиноят деб белгиламайди. Бироқ катта ташкилотда алгоритмик хавфларни бошқариш билан боғлиқ масъулиятнинг институционал табиатини тушуниш учун қиёсий аҳамиятга эга. Унинг 18-моддасига мувофиқ ушбу қонуннинг ўзи алоҳида жисмоний шахсга шу жиноят бўйича жавобгарлик юклашга асос бўлмайди; шахснинг бошқа жиноятлар учун эҳтимолий жавобгарлиги эса бошқа нормалар асосида баҳоланади.

АҚШда сунъий интеллект билан боғлиқ жиноятлар учун ягона махсус умумфедерал «сунъий интеллект жиноятлари кодекси» мавжуд эмас. Шу боис фирибгарлик, ахборот тизимида рухсатсиз кириш ёки шахсга доир маълумотлардан ноқонуний фойдаланиш тегишли федерал ёки штат қонунчилиги асосида, мавжуд таркибнинг объектив ва субъектив белгилари бўйича баҳоланади. Бунда жиноий мақсадда ишлатилган генератив восита далил бўлиши мумкин, лекин жиноий қасднинг ўрнини босмайди. АҚШда технологиянинг ҳуқуқий мақомидан кўра жиноятни содир этган одамнинг хатти-ҳаракатини муайян қонун таркибига нисбат бериш амалиёти методологик жиҳатдан аҳамиятли.

Хитой 2023 йил 15 августдан амалга кирган Генератив сунъий интеллект хизматларини бошқаришнинг муваққат қоидалари (Interim Measures for the Management of Generative Artificial Intelligence Services) орқали хизмат кўрсатувчиларнинг маълумотлар хавфсизлиги, ноқонуний контентга муносабат ва назорат вазифаларини белгилади [11]. Қоидалар хизмат кўрсатувчи ва фойдаланувчининг вазифаларини ажратади; тегишли ҳаракат маъмурий ҳуқуқбузарлик бўлса, маъмурий тартиб, жиноят таркибини ташкил этса, жиноят қонунчилиги қўлланади. Демак, Хитой тажрибасида олдини олиш мажбурияти жиноий жавобгарлик билан ҳуқуқий жиҳатдан боғланиши мумкин, аммо улар бир хил институт эмас. Бу чегарани сақлаш қиёсий таҳлилнинг асосий шартидир.

Япония модели сунъий интеллектнинг ўзини жиноят субъекти деб эътироф этишга эмас, инсоннинг қасди ёки эҳтиётсизлиги ва амалдаги жиноят таркибини аниқлашга асосланган анъанавий ёндашувнинг қиёсий намунасидир. Бу давлатга оид ҳуқуқий хулосаларни муайян норма ва суд қарори билан тасдиқламасдан, масалан, «Япония электрон шахс институтини қонунлаштирди» деган тезисни илгари суриш илмий жиҳатдан нотўғри. Ушбу давлат мисоли мавжуд қонунчиликда технологиянинг мустақил жиноят субъекти эмаслиги ҳақидаги доктринал баҳсни ёритиш учун хизмат қилади; айнан бирор иш бўйича суд ҳукми сифатида талқин этилмайди.

Қозоғистоннинг 2025 йил 17 ноябрдаги 230-VIII-сон «Сунъий интеллект тўғрисида»ги Қонуни 2026 йил 18 январдан амалга кирган [12]. Ушбу қонун сунъий интеллект тизимларини хавф даражасига кўра фарқлаш, иштирокчилар ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаш ҳамда соҳавий назоратни амалга оширишни кўзда тутди. Диссертациянинг қоралама вариантыда

2025 йилдаги қонун лойиҳаси қабул қилинмаган ташаббус сифатида тасвирланган ўринлар шу боис янгилашни керак. Аини пайтда соҳавий қонун қабул қилингани Қозоғистонда сунъий интеллектни мустақил жинойт субъектига айлантиргани ёки барча алгоритмик қоидабузарликлар учун янги жинойт таркиби яратилганини аңлатмайди.

Қиёслаш натижаси уч алоҳида тартибга солиш йўлини ажратиш имконини беради. Биринчиси – технологиядан жинойий ниятда восита сифатида фойдаланилганда мавжуд жинойт таркибини қўллаш. Иккинчиси – алгоритмик хавфнинг олдини олиш учун соҳавий маъмурий талаблар, аудит ва назорат тартибини жорий қилиш. Учинчиси – ташкилот ёки унинг масъул ходимининг айбли хулқ-атвори муайян жинойт таркиби билан қамраб олингандагина жинойий жавобгарликка мурожаат қилиш. Германия ва Франция институтлари бир хил эмас; Европа Иттифоқининг рискка асосланган модели эса уларнинг жинойт кодексларига тўғридан-тўғри тенглаштирилмайди. Ушбу фарқлар хорижий тажрибанинг механик трансплантациясини рад этади.

Диссертацияда келтирилган «Грейболл» (Greyball), British Airways ва Aadhaar мисолларига алоҳида муносабат зарур. Улар алгоритмик бошқарув ёки маълумотлар хавфсизлиги борасидаги баҳсларга алоқадор бўлиши мумкин, лекин текширилган тегишли жинойт ҳукми мавжуд бўлмаса, «сунъий интеллект ёрдамида содир этилган жинойт учун жинойий жавобгарлик» мисоли сифатида кўрсатиб бўлмайди. Хусусан, ахборотни ҳимоя қилиш бўйича тартибга солувчининг маъмурий жаримаси айбдор шахсга нисбатан чиқарилган жинойт ҳукми билан бир хил эмас. Илмий таҳлилда бу фарқни сақлаш ишончли ҳуқуқий хулоса чиқаришга хизмат қилади.

Ўзбекистонда 2026 йил 21 январдаги ЎРҚ–1115-сон Қонун билан «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонунга сунъий интеллектнинг қонуний таърифи киритилиб, уни қўллашнинг умумий талаблари белгиланди [13]. Шунингдек, сунъий интеллектдан фойдаланган ҳолда шахсга доир маълумотларга қонунга ҳилоф ишлов бериш ва тарқатиш бўйича маъмурий жавобгарлик назарда тутилди. Бундан жинойт қонунчилигида сунъий интеллект ёрдамидаги ҳар қандай ҳаракат учун алоҳида жинойий жавобгарлик ўрнатилган, деган хулоса келиб чиқмайди. Қонуннинг муҳим ғояси инсон ҳуқуқларига дахлдор юридик аҳамиятли қарорда фақат сунъий интеллект хулосасига таяниш мумкин эмаслигидир.

Шу ўринда уч босқичли жинойт-ҳуқуқий атрибуция моделини таклиф этиш мумкин. Биринчи босқичда «инсон – восита – қилмиш» алоқаси текширилади: тизимни ким танлаган, қандай кўрсатма берган, қандай маълумот киритган ва олинган натижани қасддан қандай қўллаган? Бу босқичда сунъий интеллект восита бўлгани уни мустақил жинойт субъектига айлантирмайди. Иккинчи босқичда автоном фаолият мавжуд бўлса, хавфнинг аниқ тури, назорат қилиш мажбуриятининг қонуний манбаи ва шахснинг воқеий техник имконияти белгиланади. Учинчи босқичда жинойт таркиби талаб қиладиган айб шакли, оқибат ва сабабий боғланиш мустақил исботланади.

Биринчи норматив таклиф – Олий суд Пленумининг ахборот технологиялари ёрдамида содир этиладиган мулкӣ ва ахборот соҳасидаги жинойтларга оид тушунтиришларида сунъий интеллектдан фойдаланишни баҳолаш мезонларини аниқ ифодалашдир. Бунда генератив контент ёки автоматлаштирилган дастурдан фойдаланишнинг ўзи янги жинойт таркибини вужудга келтирмаслиги, аввал мавжуд таркибнинг барча объектив ва субъектив белгилари текширилиши, қасд эса кўрсатма, созламалар, маълумотлар ва кейинги ҳаракатлар мажмуи орқали аниқланиши белгилаб қўйилиши мумкин. Бу таклиф амалдаги нормаларни кенгайтириб талқин қилиш эмас, қонунийлик принципига мувофиқ татбиқ этишнинг ягона ёндашувини шакллантиради.

Иккинчи таклиф – алгоритм автономлиги иштирок этган ишлар бўйича юридик ва техник фактларни ажратувчи суд-экспертиза протоколини ишлаб чиқиш. Эксперт тизим версияси, ўқитиш ва ишлатиш шароити, журнал қайдлари, инсон томонидан киритилган кўрсатмалар, мавжуд хавфсизлик чекловлари ва ўчириш имконияти ҳақида техник хулоса бериши керак. Бироқ у айбдорлик тўғрисида ҳуқуқий қарор чиқармаслиги шарт. Суд мазкур маълумотларни қасд ёки эҳтиётсизлик, ҳуқуқий назорат мажбурияти ва сабабий боғланиш

нуктаи назаридан баҳолайди. Протокол ҳимоя томонининг техник хулосани текшириш ва унга эътироз билдириш имкониятини ҳам кафолатлаши лозим.

Учинчи таклиф – юқори хавфли сунъий интеллект тизимлари билан ишловчи субъектларнинг соҳавий назорат мажбуриятларини аниқ ва олдиндан маълум қоидаларда белгилаш, аммо уларнинг бузилишини автоматик жиноятга айлантирмасликдир. Жиноий жавобгарлик фақат Жиноят кодексида тегишли эҳтиётсизлик таркиби мавжуд бўлганда, шахс аниқ хавфни олдиндан кўриши керак ёки мумкин бўлганида, уни бартараф қилишнинг реал имконияти бўла туриб қонунда назарда тutilган оқибат юз берганида келиб чиқиши керак. Бундай конструкция олдиндан башорат қилинмаган алгоритмик хатонинг ўзи учун айбсиз жазолашга йўл қўймайди.

Тўртинчи таклиф – сунъий интеллектдан фойдаланиб жиноят содир этишни жазони оғирлаштирувчи мустақил универсал белгига айлантиришга шошилмасликдир. Агар технология алдамчилик масштаби, жабрланувчилар сони, идентитетни сохталаштириш ёки ахборот тизимида таъсирнинг ҳуқуқий жиҳатдан алоҳида хавфли шаклини юзага келтирса, қонунчиликка аниқ таркиб бўйича махсус белги киритиш зарурати алоҳида криминологик ва ҳуқуқий таҳлил билан асослансин. Акс ҳолда бир хил зарар ва бир хил айб учун қўлланган техник усулнинг ўзига қараб кескин фарқли жазо белгилаш мутаносибликни бузиши мумкин.

Бешинчи, ҳуқуқни қўллашга оид таклиф – ишлаб чиқувчи, хизмат кўрсатувчи, оператор ва бевосита фойдаланувчининг функцияларини «жавобгарлик харитаси»да алоҳида акс эттиришдир. Тергов даврида шартнома, хизмат вазифаси, кодга ўзгартиш киритиш ваколати, техник ёзувлар, хавф ҳақидаги огоҳлантириш ва воқеадан кейинги ҳаракатлар аниқланиши лозим. Бироқ «жавобгарлик харитаси» процессуал ёрдамчи воситадир; ундаги иштирокчининг ишлаб чиқувчи ёки мулкдор мақоми уни жиноят субъекти деб тан олиш учун мустақил асос эмас. Ҳар бир шахснинг ҳуқуқий мажбурияти ва айби индивидуал аниқланади.

Мазкур кичик илмий тадқиқот қиёсий материаллари сунъий интеллектнинг функционал мустақиллиги билан жиноий жавобгарлик субъектининг ҳуқуқий мустақиллигини фарқлаш зарурлигини кўрсатди. Ҳуқуқий тизимларнинг эътибори янги «электрон жиноятчи»ни расмийлаштиришдан кўра инсоннинг зарарли технологик ҳаракатини тўғри нисбат бериш, хавфли тизимлар учун олдиндан маълум мажбуриятларни белгилаш ва судда текшириладиган техник далиллар яратишга қаратилган. Таклиф этилаётган уч босқичли модель жиноят содир этиш воситаси, назорат мажбурияти ва айбли оқибат ўртасидаги чегараларни сақлайди; унинг норматив мазмуни қонунийлик ва айб учун шахсий жавобгарлик принципларига таянади.

Хулоса қилиб айтганда, хорижий тажриба сунъий интеллектдан фойдаланилган жиноятлар учун ягона универсал жавобгарлик модели мавжуд эмаслигини кўрсатади. Европа Иттифоқи ва Хитой хавфни олдиндан бошқариш мажбуриятларига, Германия ҳаракатсизлик ва айбнинг қонуний шартларига, Франция эса юридик шахснинг қонунда кўрсатилган ҳоллардаги жиноий жавобгарлигига оид алоҳида ечимлардан фойдаланади. Ўзбекистон учун ҳуқуқий аҳамиятли йўналиш сунъий интеллектни мустақил жиноят субъекти деб эътироф этишга шошилмасдан, мавжуд таркибларнинг аниқ қўлланиш мезонларини, алгоритмик экспертизани ва эҳтиётсизликнинг шахсий чегараларини белгилашдан иборат. Мазкур таклифлар суд амалиётида далилларнинг сифатини ошириш ва айбсиз шахсни жиноий жавобгарликка тортиш хавфи(риски)ни минималлаштиришга хизмат қилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Отажонов А.А. Сунъий интеллект: жиноий жавобгарлик ва қонунчиликни тартибга солиш истикболлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2024), Б. 54-69. (Otajonov, A.A. Artificial Intelligence: Criminal Liability and Prospects for Legislative Regulation // Yurist axborotnomasi – Vestnik yurista – Lawyer Herald. – 2024. – No. 6. – Pp. 54–69.)

2. Hallevy G. Liability for Crimes Involving Artificial Intelligence Systems. – Cham: Springer, 2015. – DOI: 10.1007/978-3-319-10124-8. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-10124-8>
3. Pagallo U. The Laws of Robots: Crimes, Contracts, and Torts. – Dordrecht: Springer, 2013. – DOI: 10.1007/978-94-007-6564-1. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-94-007-6564-1>
4. Sukhodolov A.P., Bychkov A.V., Bychkova A.M. Criminal Policy for Crimes Committed Using Artificial Intelligence Technologies: State, Problems, Prospects // Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences. – 2020. – Vol. 13, № 1. – P. 116–122. – DOI: 10.17516/1997-1370-0542. <https://journal.sfu-kras.ru/en/article/129909>
5. Scherer M.U. Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies // Harvard Journal of Law & Technology. – 2016. – Vol. 29, № 2. – P. 353–400. <https://ssrn.com/abstract=2609777>
6. Abbott R. The Reasonable Robot: Artificial Intelligence and the Law. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020. – DOI: 10.1017/9781108631761.
7. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 (Artificial Intelligence Act). – OJ L, 12.7.2024. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>
8. German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). – §§ 13, 15. – Official translation. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html
9. Code pénal (France). – Article 121-2. – Légifrance. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006417204
10. Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007 (UK). – Sections 1, 2, 18. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2007/19/contents>
11. Interim Measures for the Management of Generative Artificial Intelligence Services (China). – 2023. – Cyberspace Administration of China. https://www.cac.gov.cn/2023-07/13/c_1690898327029107.htm
12. Закон Республики Казахстан от 17 ноября 2025 года № 230-VIII «Об искусственном интеллекте». <https://adilet.kz/ru/laws/doc-217048/> (Law of the Republic of Kazakhstan No. 230-VIII of 17 November 2025, “On Artificial Intelligence.” Available at: <https://adilet.kz/ru/laws/doc-217048/>)
13. Ўзбекистон Республикасининг 2026 йил 21 январдаги ЎРҚ–1115-сон «Сунъий интеллектни қўллаш орқали юзага келадиган муносабатлар тартибга солиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш тўғрисида»ги Қонуни. <https://lex.uz/docs/8008401> (Law of the Republic of Uzbekistan No. ZRU-1115 of 21 January 2026, “On Introducing Additions and Amendments to Certain Legislative Acts of the Republic of Uzbekistan in Connection with the Regulation of Relations Arising from the Use of Artificial Intelligence.” Available at: <https://lex.uz/docs/8008401>)
14. Hallevy G. The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities. – 2010. – SSRN, 42 p. <https://ssrn.com/abstract=1564096>
15. Abbott R. Introduction: Artificial Intelligence and the Law // The Reasonable Robot. – Cambridge University Press, 2020. – P. 1–17. – DOI: 10.1017/9781108631761.001
16. Abbott R. Reasonable Robots // The Reasonable Robot. – Cambridge University Press, 2020. – P. 50–70. – DOI: 10.1017/9781108631761.004
17. Pagallo U. Crimes // The Laws of Robots. – Dordrecht: Springer, 2013. – P. 45–78. – DOI: 10.1007/978-94-007-6564-1.
18. Ўзбекистон Республикасининг «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонуни. – 2003 йил 11 декабрь, 560-II-сон. <https://www.lex.uz/docs/83472> (Law of the Republic of Uzbekistan No. 560-II of 11 December 2003, “On Informatization.” Available at: <https://www.lex.uz/docs/83472>)

19. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси. – 1994 йил 22 сентябрь. <https://lex.uz/ru/docs/111453#265693> (Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, adopted on 22 September 1994 (as amended). Available at: <https://lex.uz/ru/docs/111453#265693>)
20. Ўзбекистон Республикасининг «Шахсга доир маълумотлар тўғрисида»ги Қонуни. – 2019 йил 2 июль, ЎРҚ–547-сон (амалдаги тахрир). <https://lex.uz/docs/4396419> (Law of the Republic of Uzbekistan No. ZRU-547 of 2 July 2019, “On Personal Data” (as amended). Available at: <https://lex.uz/docs/4396419>)
21. Hildebrandt M. Smart Technologies and the End(s) of Law: Novel Entanglements of Law and Technology. – Cheltenham: Edward Elgar, 2015. <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/smart-technologies-and-the-end-s-of-law-9781786430229.html>
22. Floridi L., Cowls J. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society // Harvard Data Science Review. – 2019. – Vol. 1, № 1. – DOI: 10.1162/99608f92.8cd550d1. <https://hdr.mitpress.mit.edu/pub/10jsh9d1>
23. Wachter S., Mittelstadt B., Floridi L. Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist in the General Data Protection Regulation // International Data Privacy Law. – 2017. – Vol. 7, № 2. – P. 76–99. – DOI: 10.1093/idpl/idx005. <https://doi.org/10.1093/idpl/idx005>

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo'yilgan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo'lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
2. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
3. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
4. Keyingi qatordan 6-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
5. Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so'zi minimal 2000 ta bo'ladi.
6. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].
7. Maqolada keltirilgan dalillarning to'g'riligi uchun muallif mas'ul, plagiat holati taqiqlanadi.
8. Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.
2. В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.
3. Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.
4. Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.
5. Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.
6. Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, C.25].
7. Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.
8. Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.
2. In the first line on the right: the author's surname, given name and patronymic; in the second line: the author's affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.
3. Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.
4. Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.
5. Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.
6. The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].
7. The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.
8. It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.